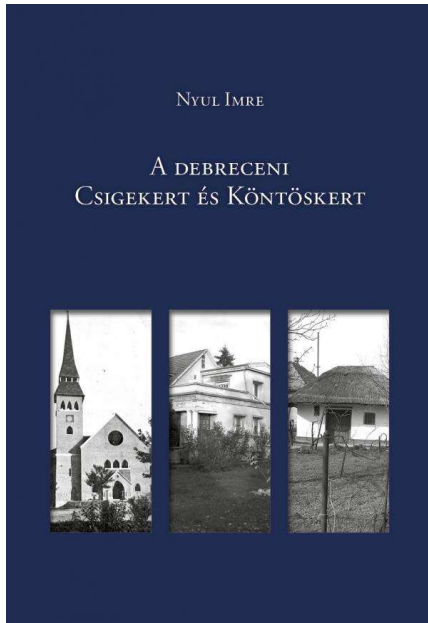

Nyul Imre: *Csigekert és Köntöskert - Debrecen*
Magánkiadás, Debrecen, 2023.

Az elmúlt napokban szembesültem azzal, hogy Nyul Imre és köztem kezd igencsak hosszúvá válni az a kapcsolat, amely valamikor egy-egy konkrét helytörténeti kérdés felvetésével indult. Akkoriban egyikőnk sem gondolta, gondolhatta, milyen távlatokba is vezet majd az az egyszeri érdeklődés. Azt pedig végképp nem érezhattük, az a találkozás elvezethet Nyul Imre mostani, tizedik könyvéhez. Akkoriban, ahogyan a szerző a kutatómunka során mindinkább belebonyolódott a felvett témába, szembesülnie kellett azzal, amivel minden kezdő helytörténeti kutatónak, hogy igencsak hatalmas az a fa, amibe belevágta a fejszéjét. Az is

csak ekkor derülhetett ki, az a bizonyos fa nem éppen puha fenyő, inkább a legkeményebb, leggöcsörtösebb akáctuskó lesz. Azzal, hogy most a tizedik könyvét is megcsodálhatjuk, eldőlt, Nyul Imre sikeresen megtalálta azt a szerszámkészletet, amivel eredményesen kifaraghatta alkotásait, a híres debreceni kertsek történetét bemutató hiánypótló sorozatát. Nekem abban a különleges szerencsében van részem, már csírájában megismerhettem kutatási eredményeit, lektorként segíthettem a kéziratok véglegesítését. Örömmel érzékelhettem azt a töretlenül felfelé ívelő folyamatot, amely a legkorábbi eredményekből összeállt első kéziratától a mostani tizedikig elvezetett.

A jelenlegi kiadvány két, egymással szomszédos debreceni nagy szőlőskert, a Csigekert és a Köntöskert múltjának felidézésére vállalkozik. A terjedelmét tekintve közel kétszáz oldalas kötetben egyenként mutatja be a valamikor körülzárt szőlős és gyümölcsös kertsek földrajzi, történeti viszonyait, régvolt és mai épületeit, lakóit, érdekességeit. A leírások mellett táblázatokba szedve láthatók a korabeli házak és a benne lakók névsorai. Ezeken túl több mint 180 fekete-fehér, közel 50 színes fénykép, dokumentum és további közel 20 történeti térkép segíti a leírt tények megértését. Külön érdekes-

ség, hogy a fényképek nagyobb részben első közlések, azok eddig családi gyűjteményekben lappangtak.

Debrecen történetének különleges specialitása a város külsőségében sok évszázaddal ezelőtt kialakult zárt szőlőskertek létrejötte, jellegzetes működési rendje. Az ún. Belleglőből kiszakított, egyedenként körbe kerített kertségi szigetek láncolata gyűrűként ölelte a mindenkor lakott várost. Öngazgatási rendjük, speciálisan zárt világuk egészen a 19. század második feléig őrizte hagyományait, amíg a századfordulón egycsapásra mindegyik zárt szőlőskertet beépíthetővé – mai fogalommal belterületté – nyilvánítottak. Bennük ezek után fokozatosan családi házak váltották fel a prэшázakat, mégis különleges maradt helyzetük a nagyvárosban. Megjelenésüket, az ott lakók életformáját tekintve, alig lehetett összevetni az ősi határaikat nem egyszer még ma is megőrző valamikori kertségeket a régi városárkon belüli belső várossal. Ha egy átlagos faluhoz viszonyították, akkor inkább egyfajta kertvárosnak gondolhatták, de ha Debrecen belvárosához, akkor még az 1960-as években is inkább egy-egy jókora falu, esetleg kisváros képét láthatták bennük. Az ott folyó élet is inkább az utóbbiakhoz hasonlított. Az útburkolatok és csatornázás szinte teljes hiánya, az egyéb közművek falusias viszonyai, a családi házakhoz tartozó hatalmas kertek, a nagyfokú állattartás, a kisboltok, kis-kocsomák is mind-mind ezt mutatták. Viszont e külső megjelenésében igen

szegényesnek tetsző világban az emberi kapcsolatok, a mindennapi élet szinte romantikusan szép, mára nosztalgikus emlékké simuló megannyi személyes élmény melegágya volt.

Nyul Imre ezeket a napjainkra javarészt eltűnt világokat kereste, találta meg, és mindannyiunk élményévé téve idézi és dokumentálja sikeresen. Mint más hasonló igényű történeti kiadványnál természetes, sőt kötelező, nem hiányoznak könyveiből a szárazabbnak tűnő tényadatok. A lakónévsorok, intézményi, szervezeti listák pontos közlése mellett viszont ott vannak azok a mély emberségről tanúskodó visszaemlékezések is, amelyek a kívülálló számára is személyes közelségbe hozzák azt a mai Debrecenből javarészt teljesen eltűnt világot, ahol nemzedékek sora nőhetett fel árnyas fák, igazi biogyümölcsök és zöldségek, a valódi természet közegében. A kertségekhez családi szálakkal kötődők írásai és esetenként fényképei a kisebb-nagyobb kertségi közösségeket is megmutatják az olvasónak. Mivel pedig a még elérhető visszaemlékezők zömmel fiatal éveiket tölthették a hajdani kertségben, így a gyermekek szemszögéből is láthatóvá válik ez a mára letűnt különleges világ.

E tizedik kötet apropóján érdemes megemlékezni a – reményeink szerint még korántsem befejezett – sorozat egészéről. Az előzők és a jelenlegi munka megismerése után nem lehet eléggé felmagasztalni azt a kitartást, ügybuzgalmat, és persze

a mindent átható mély személyességet, amely minduntalan kiütözik a száraz betűkből álló mondatokból. Felvetődik: mi is ez a könyvsorozat? Város történet? Lokális építéstörténet? Családtörténeti visszaemlékezések sorozata? Nyugodtan leírhatom: mindezek egyben. A már eddig megjelent összes kötet úgy kínál nélkülözhetetlen és rendkívül pontos forrásadatokat a helytörténet hivatásos kutatóinak és az érdeklődőknek, hogy közben a személyes visszaemlékezéseken keresztül belülről is megvilágítja egy-egy letűnt korszak viszonyait, a mikrovilág és a nagyobb közeg egymásra hatását.

E helytörténeti sorozat köteteit forgatva jóleső érzés tudni, van, aki önzetlenül, ilyen mélyen szívében viseli Debrecen múltját. Minden város lakó, minden erre fogékony lokálpatrióta hálás lehet Nyul Imrének, aki nem akármilyen személyes áldozatot hoz azért, hogy megismerhesük azt a múltat, amelyből a mai jelen is tanulhat. Mert jó, ha minden érdeklődő tudja, csöppet sem a haszonszerzés motiválta a kutató/szerzőt, amikor könyvei megírásához fogott. Ma már ugyan elmondhatjuk, végre méltó helyre került Nyul Imre

könyvsorozata a Debreceni Értéktár kincsei között, de mind az eddigi tíz kötet a szerző magánkiadása volt! Mindössze a legelső, újkerti könyv nyert el némi támogatási összeget egy városi pályázaton. Elmondható sajnos, hogy Debrecen „hivatalosan” mindeddig csak élvezte és élvezzi a hiánypótló kutatások eredményei nyomán létrejött tíz kötetet. Tudjuk mindannyian, akik hasonló dolgokba vetettük bele magunkat, nem ez a műfaj az, amelyből kacsalábon forgó kastélyokat lehet szerezni. Nem is ez lenne a cél, de az azért elvárható, legalább a könyvkiadás egyre magasabb összegeit ne a szerző családjának házi pénztárából kelljen finanszírozni. Reméljük, ezentúl Nyul Imre kutatási stádiumban lévő további munkái mérhető anyagi támogatást nyernek Debrecen múltjának hiteles megismerése, tehát mindannyiunk érdekében.

Papp József
helytörténész, nyugdíjas főmunkatárs,
Polgármesteri Hivatal,
Debrecen